

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΝΟΜΑ:

ΤΜΗΜΑ:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 27 Νοεμβρίου 2016

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος Πολιτεία 519B-520^A

-Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγὼ, τῶν οἰκιστῶν τὰς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὰν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

-Τὸ ποῖον δὴ;

-Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγὼ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

-Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

-Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγὼ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἐν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὦσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῆ

τρέπεσθαι ὅπη ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

-Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμεν γάρ.

-Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1. Από το παραπάνω κείμενο να μεταφράσετε το απόσπασμα: *«Ἐπειτ', ἔφη, ...φυλάττειν»*

Μονάδες 10

B1. Ποιο είναι το χρέος του φιλοσόφου στην ιδανική πολιτεία σύμφωνα με τον Σωκράτη;

Μονάδες 15

B2. Να εντοπίσετε στο κείμενο τις λέξεις που δηλώνουν την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και παιδαγωγική λειτουργία του νόμου και να σχολιάσετε τη λειτουργία του αυτή.

Μονάδες 15

B3. Αφού ονοματίσετε το μείζον πρόβλημα που συζητείται στην Πολιτεία, να αναφέρετε τις απόψεις που διατύπωσαν για αυτό οι συνομιλητές.

Μονάδες 10

B4. Να εντοπίσετε στο κείμενο τις λέξεις με τις οποίες συγγενεύουν ετυμολογικά οι επόμενες λέξεις της νεοελληνικής γλώσσας: **ιχνος, βατήρας, λήθαργος, βιομήχανος, γονίδιο, εφαρμογή, δίεση, τρόπαιο, λεωφορείο, περισκόπιο.**

Μονάδες 10

Καλή σας επιτυχία!!!

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. —Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

—Ξέχασες πάλι, φίλε μου, είπα εγώ, ότι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό, πώς δηλαδή μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη θα ευτυχήσει υπερβολικά μέσα στην πόλη, αλλά αναζητεί να βρει τρόπο να γίνει αυτό για ολόκληρη την πόλη, ενώνοντας τους πολίτες και με την πειθώ και τη βία, κάνοντας να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια, την οποία ο καθένας είναι σε θέση να προσφέρει στο σύνολο και ο ίδιος διαμορφώνοντας τέτοιους πολίτες μέσα στην πόλη, όχι για να αφήνει να στρέφεται, όπου θέλει ο καθένας, αλλά για να τους χρησιμοποιεί πλήρως ο ίδιος ως δεσμούς που ενώνουν την πόλη.

—Αλήθεια, είπε· πραγματικά (το) ξέχασα.

—Σκέψου λοιπόν, είπα, Γλαύκων, ότι δεν θα αδικήσουμε όσους γίνονται φιλόσοφοι σε μας, αλλά θα δικαιολογηθούμε προς αυτούς, όταν τους αναγκάζουμε και να φροντίζουν και να προστατεύουν τους άλλους.

B1. Ο φιλόσοφος υποστηρίζει πως **χρέος των φιλοσόφων**, που κατόρθωσαν χάρη στη σωστή παιδεία να ανέβουν από το σπήλαιο της απαιδευσίας και της πλάνης στον επάνω κόσμο, είναι να μην ασχολούνται μόνο με τις πνευματικές τους αναζητήσεις και να μην απέχουν από την ενεργό πολιτική. Αντίθετα, πρέπει να κατεβούν στο σπήλαιο, να ασχοληθούν με πρακτικά ζητήματα και να φωτίσουν όλους τους απλούς ανθρώπους που ζουν ακόμη στην πλάνη του σπηλαίου.

Ο Πλάτωνας, δηλαδή, θεωρεί ότι δεν πρέπει οι χαρισματικοί αυτοί άνθρωποι να υπηρετούν έναν ταπεινό ευδαιμονισμό, αποκομμένο από την κοινωνική ολότητα, να κρύβονται στο καταφύγιο της προσωπικής ηρεμίας τους αδιαφορώντας για τα κοινωνικά προβλήματα του συνόλου και να στερούν από τους άλλους τη δημιουργική τους παρουσία αρνούμενοι, με περιφρόνηση, την ενεργό πολιτική δράση. Χρέος τους είναι η ενασχόληση όχι με δυσνόητα πνευματικά πια θέματα και σύνθετες θεωρίες αλλά με κάτι άλλο, πιο απλό, πιο ταπεινό : η ενασχόλησή τους με τον συνάνθρωπο, με τον απλό άνθρωπο, τον απόκληρο του πνεύματος που η φύση του φέρθηκε με φειδώ και δεν του χάρισε απλόχερα πνευματικά χαρίσματα και πολύπλευρες ικανότητες.

Και αυτό το τόσο απλό είναι πράγματι πολύ δύσκολο: το να ξανακατεβούν στο σπήλαιο για να κάνουν τους άλλους να ανέβουν απαιτεί θυσίες, ψυχική και ηθική αντοχή, θάρρος και ηρωισμό.

Η πράξη τους δε αυτή πηγάζει περισσότερο από μια αίσθηση του συνειδησιακού χρέους τους και μιας εσωτερικής επιταγής μέσω της οποίας αυτοολοκληρώνονται παρά από την επιθυμία τους για εξυπηρέτηση των προσωπικών τους συμφερόντων ή για την ικανοποίηση της φιλοδοξίας τους ή από άλλες ευτελείς επιδιώξεις. Ικανοποίηση θα αποτελέσει γι' αυτούς να δουν τους δεσμώτες να κατανοούν, να πείθονται, να επιδιώκουν τη λύτρωση, την παιδεία, την αλήθεια, να αποτραβιούνται από κάποιους άλλους συνδεσμώτες τους, τους φαύλους αυτούς που παρουσιάζονται ως ηγέτες και που τους τραβούν προς τα πίσω, πιο βαθιά στο σπήλαιο.

Οι παιδευτές - φύλακες, επομένως, θα λυτρώσουν τους συμπολίτες τους και θα αποφύγουν να χαρακτηριστούν « άτιμοι », δηλαδή ουδέτεροι και αμέτοχοι, απορροφημένοι στις ιδέες τους, απομακρυσμένοι από τους άλλους, εκεί, στο *νησί των Μακάρων*.

B2. Ο Σωκράτης, απαντώντας στην ένσταση του Γλαύκωνα, προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες, με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές συναρμόττων, ποιῶν και ἔμποιῶν, για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις αναφορικά με την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη». Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών.

Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα προκύψει η προοπτική της πιθανότητας να οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και, κατ' επέκταση, στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης —είτε από φιλαυτία, είτε από ματαιοδοξία, είτε από αδυναμία κρίσης— δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου). Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθῶ και τη βία (Πλάτων, Νόμοι, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθῶ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθῶ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία, οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, που δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως βέβαια, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει· επιβάλλει όμως και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα, προκειμένου να συμμορφωθούν στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, με απώτερο στόχο των μέτρων αυτών την εξάλειψη της διαφθοράς από τον δημόσιο βίο.

Αυτός ο λιτός και ευσυνείδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να ασκούν απερίσπαστοι το λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να αναλάβουν καθήκοντα καθοδηγητικά των συμπολιτών προς την κατεύθυνση της επίτευξης του κοινωνικού στόχου της συλλογικής ευδαιμονίας.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελειν». Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αυτάρκες, χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως». Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηροῦν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την

ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων- βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B3. Το μείζον πρόβλημα που συζητείται στην Πολιτεία είναι η δικαιοσύνη. Στην αρχή του διαλόγου διατυπώνονται διάφορες απόψεις περί του τι είναι δικαιοσύνη. Ο Κέφαλος που εκπροσωπεί την παλιά γενιά νομίζει ότι η δικαιοσύνη είναι η εντιμότητα στις συναλλαγές. Έτσι, ο πλούσιος έχει τη δυνατότητα να είναι δίκαιος, επειδή μπορεί να εξοφλεί τα χρέη του. Ο Πολέμαρχος δισχυρίζεται ότι δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις τα ίσα, καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό. Παραβλέπει όμως το γεγονός ότι ο φίλος ενδέχεται να είναι άδικος και ο εχθρός δίκαιος. Ο σοφιστής Θρασύμαχος είναι ωμός: το συμφέρον του ισχυρού καθορίζει το τι είναι δίκαιο. Ο Γλαύκων που είναι κατά κάποιο τρόπο το φερέφωνο της αριστοκρατικής ηθικής, θεωρεί τη δικαιοσύνη ως μια υποκριτική κοινωνική σύμβαση που επιβάλλεται από τους πολλούς και αδύνατους για την αυτοπροστασία τους. Όλοι αυτοί οι ορισμοί εμπεριέχουν έναν κόκκο αλήθειας, αλλά αποδεκτός γίνεται τελικά ο ορισμός του Σωκράτη: «τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν», με άλλα λόγια: ο καθένας οφείλει να πράττει για το κοινωνικό σύνολο εκείνο «εἰς ὃ αὐτοῦ ἡ φύσις ἐπιτηδειοτάτη πεφυκυῖα εἴη» (444a).

B4. ἰχνος: ἀφικέσθαι

βατήρας: ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες, καταβαίνειν

λήθαργος: ἐπελάθου, ἐπελαθόμεν

βιομήχανος: μηχανᾶται

γονίδιο: γένος, ἐγγενέσθαι, γιγνομένους

εφαρμογή: συναρμόττων

δίεση: ἀφιῆ

τρόπαιο: ἐπιτρέπειν, ἐπιτρέπεται

Λεωφορείο: διαφερόντως

περισκόπιο: σκέψαι.